

**TRAKYA TARIMINDA HİZMET KALİTESİ ve REKABET GÜCÜ AÇISINDAN
ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İ.Hakkı İNAN¹

İlknur KUMKALE²

Okan GAYTANCIOĞLU³

1.GİRİŞ

Dünyada her geçen gün meydana gelen teknolojik, ekonomik ve sosyal değişiklikler üreticileri ve pazarı ciddi olarak etkilemektedir. Bu durum rekabeti artırarak işletmelerin kendilerini yenilemelerini gerektirmektedir. Güçlü ve örgütlü ticaret ve sanayi kesimi ile büyük tarım işletmelerince bu duruma adaptasyon kolaydır. Çünkü onlar gerekli geniş mali olanaklara sahiptirler. Küçük çiftçiler ise bu olanaklara sahip olmadıklarından teknolojik gelişmeleri yakından izleyip uygulayamamaktadırlar. Bu nedenle çiftçilerin globalleşen pazarda alıcı ve satıcılar karşısında güçsüz olmaları, ekonomik ve mesleki çıkarlarını korumak amacıyla üreticileri meslek odaları, kooperatifler, sendikalar, dernekler gibi farklı amaçlı sivil örgütler kurmaya itmiştir.

Ülkemiz tarımında küçük köylü işletmelerinden oluşan geleneksel kesim ile büyük işletmelerden oluşan modern(ticari)kesim arasındaki kutuplaşma giderek belirginleşmekte ve rekabet küçük işletmelerin aleyhine gerçekleşmektedir. Çünkü modern kesimin dinamizmi geleneksel kesime kolayca aktarılamadığından geleneksel kesim modern üretim girdileri gibi teknolojik ve meslek odaları gibi örgütsel kalkınma araçlarından yeterince yararlanamamaktadır(Inan,1987). Bu nedenle kırsal kalkınmada yararlanılabilecek yeni örgüt ve örgütlenme arayışlarına gidilmektedir.

Trakya bölgesinde çiftçilere hizmet veren birçok üretici örgütü bulunmaktadır. Hatta bazı üretici örgütleri aynı amaç doğrultusunda çalışmaktadır. Bu çalışmada bölgedeki üretici örgütlerinin hizmet kalitesinin ve rekabet güçleri açısından analizi yapılarak, üreticilerin örgütlenme konusundaki bilinç düzeylerini ve tercihlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca bölgedeki mevcut üretici örgütlerini inceleyip karşılaştırarak hangi örgütlenme modelinin üreticiye daha yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

2.MATERYAL ve YÖNTEM

2.1.Materyal

Araştırma materyali, birincil ve ikincil veri kaynaklarından toplanmıştır. Trakya bölgesini oluşturan köylerde üreticilerle yapılan anketlerden elde edilen bilgiler araştırmanın birincil verilerini oluşturmuştur.

İkincil veriler ise yukarıda adı geçen kooperatif ve birliklerin faaliyetleri konusunda bilgi veren her çeşit araştırma, rapor, broşür, tüzük vb., yazılı belgelerdir.

2.2.Yöntem

2.2.1.Örnekleme ve Veri Toplamada Kullanılan Yöntem

Araştırma alanı Trakya bölgesinin büyük bir kısmını oluşturan üç ilde yer alan 719 köydür. Bölgeyi temsil edecek şekilde toplam 719 köyden % 5 örnekleme oranı (Düzgüneş ve ark., 1983) ile örnek çekimi yoluna gidilmiş ve toplam 36 köy (719x0.05) araştırma kapsamına alınmıştır. 36 köyün illere dağılımında ise 3 ilin

¹ Prof.Dr., T.Ü.Tekirdağ Ziraat Fakültesi,Tarım Ekonomisi Bölümü

² Yrd.Doç. Dr. T.Ü. Malkara Meslek Yükseok Okulu

³ Yrd. Doç. Dr.,T.Ü. Tekirdağ Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü

toplam tarım arazisi dikkate alınmıştır. Her ilin tarım arazisinin toplam arazi üzerindeki payına göre 36 köy oransal olarak illere dağıtılmıştır. Buna göre, 36 köyün 14 tanesi bölgede en fazla tarım arazisine(%39.5) sahip olan Tekirdağ'dan, 12 tanesi Edirne'den, 10 tanesi de Kırklareli ilinden rastgele seçilen örneklerden oluşmuştur.

Araştırma kapsamına girecek köy sayısı belirlendikten sonra her köyden görüşülecek üreticiler tespit edilmiştir. ALDER ve ROSLER(1977) 300 bölgenin her birinden 5 seçmen almakla GALLUP'un çok sağlıklı seçim tahminlerinde bulunduğunu ve daha büyük bir örnek alındığında(1500'ün üzerinde) tahminlerde değişme olmadığını ifade etmişlerdir. Bu araştırmada da benzer bir yol izlenmiş ve araştırma kapsamına alınan her köyden 5 üreticiye anket uygulanmıştır. Bu şekilde 36 köyden 180 üreticiye anket uygulanmıştır. Araştırma kapsamındaki üretici örgütlerinin her birinden ayrı örnek alınması yoluna gidilmemiştir. Çünkü bu konuda daha önce Özdemir (1996), Inan ve Kumkale(1996) tarafından yapılan araştırmalarda Trakya bölgesindeki üreticilerin genelde birden çok üretici örgütüne ortak olduğu saptanmıştır. Bu nedenle anketlerden elde edilen veriler tüm üretici örgütleri hakkındaki bilgileri içerecek boyuttadır.

2.2.2.Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem

Araştırma kapsamındaki üreticilere uygulanan toplam 180 adet anket için Excel 7.0 paket programında genel bir veri tabanı oluşturulmuş ve sorulan sorulara göre genel bir kodlama planı yapılmıştır. Anketler bu kodlama planına göre bilgisayara girilmiştir. Bazı araştırma sonuçlarını yüzde oranlarına göre çizelgeler halinde vermek yeterli görülmüş, istatistiksel bir işleme gerek duyulmadan her bir çizelgenin yorumu yapılmıştır. Bazı araştırma sonuçlarında ise khi-kare analizi yapılmıştır.

Bölgedeki üretici örgütlerinin hizmet kalitesini ölçebilmek ve rekabet güçlerini değerlendirebilmek için ise bu tip çalışmalarda sıkça kullanılan swot analizinden yararlanılmıştır. Bu analizde "etkinlik" ve "etkililik" kavramlarından yararlanılarak üreticilerin üretici örgütlerini bu kavramlara göre değerlendirmesi istenmiştir.

3.TRAKYA TARIMINDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ

Trakya bölgesi üretici örgütlenmesi açısından oldukça iyi bir durumdadır. Bölgeyi oluşturan 3 il (Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli)de de tarım kooperatifleri gerek birim kooperatif sayısı gerekse ortak sayısı açısından diğer bölgelere oranla gelişmiş bir durumdadır. Bölgede Tarım Satış Kooperatiflerinin tüm il ve ilçelerde, Tarım Kredi Kooperatiflerinin tüm il, ilçe hatta nüfusu 1000'den büyük bazı köylerde şubeleri mevcuttur. Ayrıca bu bölgemizde diğer bölgelerimizde örnekleri az görülen Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Damızlık Yetiştiriciler Birliği gibi üretici örgütleri de bulunmaktadır.

Çizelge 1 Trakya Bölgesindeki Üretici Örgütleri ve Ortak Sayıları

Üretici Örgütü	EDİRNE		TEKİRDAĞ		KIRKLARELİ		TOPLAM	
	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı
Tarım Kredi Koop.	39	25 543	54	26 744	33	17 008	126	69 295
Yağlı Toh. T.S.K	9	25 835	8	26 856	8	20 250	25	72 941
T. Kalkınma Koop.	93	12 652	49	4525	90	13013	232	30 190
Pancar Koop.	7	42903	5	24546	5	38317	17	105766
Hizmet Birliği	8	20 245	6	18 800	2	3 000	16	42 045
Damızlık Yet. Bir.	1	140	1	155	1	130	3	425
TOPLAM	157	127318	123	101626	139	91718	419	320662

Kaynak:Edirne,T.dağ ve Kırklareli Tarım İl Md., Tarım Kredi Bölge Md.,Trakya Birlik Gen.Md. ve Pancar Bölge Şeflikleri Kayıtları,1998

Çizelge 1'den de anlaşılacağı üzere Trakya Bölgesinde toplam 419 üretici örgütü yaklaşık 320 bin üreticiye hizmet vermektedir. Elbetteki bazı üreticiler birden fazla üretici örgütüne katılmışlardır. 1997 yılı nüfus tespiti sonuçlarına göre bu üç ilin nüfusunun yaklaşık 1.5 milyon olduğu düşünülürse nüfusun yaklaşık %20'si üretici örgütlerinden herhangi bir tanesine üye olmuştur. Eğer kadın ve çocukları bu hesabın içine dahil etmezsek neredeyse bölgedeki her üretici bir üretici örgütünün üyesidir.

4. SAHA ARAŞTIRMASI BULGULARI

Bu bölümde Trakya bölgesindeki üretici örgütlerinin hizmet kalitesini yansıtabilecek bazı araştırma bulguları çeşitli konu başlıklarında özetlenmiştir.

4.1 Bölge Üreticilerinin Kooperatifleşme Düzeyi

Araştırmaya başlamadan önce yapılan literatür çalışmasında elde edilen veriler, Trakya bölgesindeki üreticilerin Türkiye geneline göre daha fazla üretici örgütüne üye olduğunu göstermekteydi. Gerçekte de kooperatifçiliğin yaygın olup olmadığını anlayabilmek için üreticilere bölgede faaliyet gösteren, Tarım Kredi, Yağlı Tohumlar Tarım Satış, Tarımsal Kalkınma, Pancar Koop., Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Damızlık Hayvan Yetiştiricileri Birlikleri gibi tarım kooperatifleri ve birliklerden kaç tanesine üyesiniz şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2 Üreticilerin Üye Oldukları Üretici Örgütleri

Ortak Olunan Kooperatif ve Birlik Sayıları	Üretici Sayısı	Oran (%)
1	26	14.4
2	59	32.8
3	47	26.1
4	28	15.6
5	20	11.1
Toplam	180	100.0

Çizelge 2'den de anlaşılacağı gibi bölgede birden fazla kooperatife ve birliğe ortak olan üreticilerin oranı %85.6 gibi yüksek bir orandır. Üreticilerin % 76.3 gibi büyük bir çoğunluğu Tarım Kredi Kooperatiflerine ortaktır. Tarım kredi kooperatifleri bölgede oldukça yaygın olduğundan ve özellikle tarımsal girdilerin büyük bir kısmı bu kooperatifler aracılığı ile temin edildiğinden üreticiler de bu kooperatifleri tercih etmektedirler.

4.2 Üreticilerin Kooperatifçiliğin Tanımını Bilme Düzeyi

Ortak olunan kooperatif sayısının yüksek olması üreticilerin kooperatifleri benimsemesi anlamına gelmez. Kooperatifin nasıl bir örgüt olduğunu ortakların bilmesi ve anlaması da en az kooperatife ortak olma kadar önemli bir konudur. Çünkü kooperatifin ne olduğu ve ne gibi yararları olduğunu bilmeden kooperatife üye olmak üreticilere bir yarar sağlamaz.

Bu konuda ortaklara dört tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan sadece 1 tanesi doğru olup diğerleri yanlıştır. Doğru olan tanım Çizelge 3'de 1 numara ile gösterilen tanımdır. Diğer tanımlardan birinde kooperatifçiliğin devlet gözetiminde ve denetiminde olan bir kuruluş olduğu ifade edilmiş, bir tanımda ise ortaklarca kurulup devletçe kurulan bir örgüt olduğundan söz edilmiştir. Son seçenekte ise şirketler tanımlanmıştır. Üreticilerin kooperatifçiliğin tanımını bilme düzeyi Çizelge 3'de gösterilmiştir.

Çizelge 3 : Ortakların Kooperatifçiliğın Tanımını Bilme Düzeyleri

Sıra No	Tanımlar	Üretici Sayısı	Oran (%)
1	Belli bir ekonomik amaçları gerçekleştirmek için Ortakların biraraya gelip kurdukları ve yönettikleri kuruluş	98	54.4
2	Devletin kurduğu, denetlediği ve yönetimine müdahale ettiği ekonomik kuruluş	34	18.9
3	Ortaklarca kurulan devletçe yönetilen kuruluş	33	18.3
4	Ortakların sermayelerine göre kârdan pay aldıkları ve yönetimde söz sahibi oldukları kuruluş	15	8.4
	TOPLAM	180	100.0

Çizelge 3’den de anlaşılacağı gibi ortakların % 54.4 gibi bir kısmı kooperatifçiliğın tanımını doğru bilmektedir. Ancak bu oran yüksek gibi görünsede yeterli değildir. Çünkü üreticilerin % 45.6’lık bir kısmı kooperatifçiliğın tanımını bilmemektedir. Burada % 18.9’luk azımsanmayacak bir üretici kitlesi, kooperatifleri devletin kurduğu ve yönettiği bir kuruluş olarak görmektedir.

Araştırma kapsamındaki üreticilerin kooperatif tanımını bilme düzeylerinin işletme büyüklük grupları, yaş ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği khi-kare analizi ile test edilmiştir.

Çizelge 4 : İşletme Büyüklük Grupları İle Kooperatif Tanımını Bilme Arasındaki Khi-Kare Analizi

Test Edilen Özellik	Khi Kare Tablo değeri	Khi-Kare değeri	Önem Düzeyi	Sonuç
İşletme Büyüklüğü-Kooperatif Tanımını Bilme	9.48	9.86	0.05	Önemli

Yapılan khi-kare analizinde üreticilerin sahip olduğu işletme genişliği ile kooperatifçilik tanımını bilme arasında olumlu bir sonuç vardır. Hesaplanan khi-kare değeri % 5 düzeyinde önemlidir. Buna göre işletme genişliği büyük olan üreticiler kooperatifçilik tanımın daha iyi bilmektedirler.

Üreticilerin yaşı ile kooperatifçilik tanımını bilme arasında khi-kare testi yapılmıştır.

Çizelge 5 : Üreticilerin Yaşı İle Kooperatif Tanımını Bilme Arasında Khi-Kare Analizi

Test Edilen Özellik	Khi-Kare Tablo Değeri	Khi-Kare değeri	Önem Düzeyi	Sonuç
Üreticilerin Yaşı –Kooperatif Tanımını Bilme	9.48	1.947	0.05	Önemsiz

Çizelge 5’den de anlaşılacağı üzere üreticilerin yaşı ile kooperatif tanımını bilme arasında önemli bir ilişki bulunmamaktadır.

Üreticilerin eğitim düzeyi ile kooperatif tanımını bilme arasında yapılan khi-kare analizi sonuçları Çizelge 6’da gösterilmiştir.

Çizelge 6 : Üreticilerin Eğitim Düzeyi İle Kooperatif Tanımını Bilme Arasında Khi-Kare Analizi

Test Edilen Özellik	Khi-Kare Tablo değeri	Khi-Kare değeri	Önem Düzeyi	Sonuç
Eğitim Düzeyi –Kooperatif Tanımını Bilme	9.48	36.56	0.05	Önemli

Çizelge 6’dan da anlaşılacağı gibi eğitim düzeyi ile kooperatifçilik tanımını bilme arasında anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre eğitim düzeyi yüksek olan üreticiler kooperatifi, ortakların biraraya gelerek kurup yönettikleri demokratik bir kuruluş olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

4.3 Üreticilerin Birlikler Hakkındaki Düşünceleri

1990’lı yılların başlangıcından sonra ülkemiz tarımında kooperatiflere alternatif olarak görülen bir örgütlenme biçimi olan Birliklere, üreticilerin nasıl bir örgüt olarak baktığını tespit edebilmek amacıyla “Birlik

nasıl bir örgüttür ?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruda üreticiye Birliklerin ; kooperatifler, dernekler ve şirketler gibi bir ekonomik örgüt olduğu yolunda seçenekler verilmiştir. Bu soruya karşılık verilen yanıtlar Çizelge 7’de gösterilmiştir.

Çizelge 7 : Üreticilerin Birlikler Hakkındaki Görüşleri

Ekonomik Örgüt Şekilleri	Üretici Sayısı	Oran (%)
Kooperatif	152	84.4
Dernek	11	6.1
Şirket	17	9.5
Toplam	180	100.0

Üreticilerin % 84.4 gibi büyük bir çoğunluğu Birlikleri kooperatifler gibi gördüklerini söylemişlerdir. Halbuki Birlikler, kooperatifler gibi üreticilerin biraraya gelerek kurdukları bir örgüt değil daha çok bürokratların girişimleriyle kurulan oluşumlardır. Bu nedenle Birlikler kooperatiflerin işlevlerini üstlenerek kooperatiflerin bir nevi mirasına konmuş durumdadırlar.

4.4 Üreticilerin Üyesi Buldukları Kooperatif Hakkındaki Bilgi ve Bağlılık Düzeyleri

4.4.1 Mevzuat Hakkındaki Bilgiler

Üreticiler üyesi oldukları kooperatif ve birliğin işletilmesi ve yürütülmesi hakkında da birtakım bilgilere sahip olmalıdırlar. Bunun nedeni kooperatif ve birlik faaliyetlerinin yasa ve yönetmeliklere uygun halde yürütüldüğünü üyelerin bilip, ana sözleşme, genel kurul vb. ortamlarda hakkını savunabilmesidir. Bu nedenle üreticiler tarafından mevzuat ne denli iyi bilinirse ortaklar kooperatif ve birliklerine o oranla sahip çıkarlar.

Üreticilere “üyesi olduğunuz üretici örgütlerinin mevzuatı hakkında bilgiye sahip misiniz ?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 8’de gösterilmiştir.

Çizelge 8 : Üreticilerin Üyesi Olduğu Örgütün Mevzuatı Hakkındaki Bilgi Düzeyi

KOOPERATİF / BİRLİK	Çok İyi Biliyorum	Biraz Biliyorum	Hiç Bilmiyorum
Tarım Kredi Koop.	6.9	69.0	24.1
Yağlı Tohumlar Koop.	7.5	64.2	28.4
Tarımsal Kalkınma Koop.	16.2	67.6	16.2
Pancar Koop.	12.0	68.0	20.0
Hizmet Birliği	8.0	58.3	33.3
Dam. Hayvan Yetiştir. Birliği	44.4	33.3	22.2

Üreticilerin üyesi oldukları örgütlerin mevzuatlarını bilme düzeyleri incelendiğinde mevzuatı en çok bilinen (% 44.4) üretici örgütünün Damızlık Yetiştiriciler Birliği olduğu görülmüştür. Bu birliğin mevzuat olarak bu derece iyi bilinmesinin nedeni tıpkı kooperatifler gibi çalışmasından kaynaklanmaktadır. Bu birliklerde üreticiler her türlü faaliyetten haberdar olmakta ve hizmet kooperatifleri gibi faaliyet göstermektedirler.

Mevzuatı hiç bilinmeyen (% 33.3) üretici örgütünün ise Hizmet Birliği olduğu tespit edilmiştir. Buda Hizmet Birliklerinin yönetiminde bürokratların (vali, kaymakam) görev almasının doğal bir sonucudur. Çünkü üreticiler yeterince söz sahibi olmadıkları bir teşkilatla pek ilgilenmemektedirler.

4.4.2 Üreticilerin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Düzeyi

Kooperatiflerde her ortağın bir oy hakkı olduğu gibi, her ortak kooperatif faaliyetlerini incelemek ve görüşlerini açıklama hakkına sahiptir. Bu, kooperatifçilik ilkelerinden demokratik yönetim ilkesidir. Kooperatiflerin en önemli toplantıları her yıl yapılan Genel Kurul toplantılarıdır. Bu toplantılar tüm ortaklara

açıkır. Genel kurula katılma düzeyinin yüksekliği o kooperatifin demokratik yönetildiğinin önemli bir göstergesidir. Kooperatiflerde olduğu gibi Birliklerde de her yıl Genel Kurul toplantısı yapılmaktadır. Çizelge 9’da üreticilere “üyesi olduğunuz üretici örgütünün son genel kurul toplantısına katıldınız mı?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 9’da gösterilmiştir.

Çizelge 9 Üreticilerin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Düzeyi

KOOPERATİF / BİRLİK	Evet	Hayır
Tarım Kredi Koop.	43.1	56.9
Yağlı Tohumlar Koop.	41.8	58.2
Tarımsal Kalkınma Koop.	83.8	16.2
Pancar Koop.	36.0	64.0
Hizmet Birliği	16.7	83.3
Damızlık Hayvan Yetiştiriciler Birliği	91.6	8.4

Çizelge 9 incelendiğinde, Genel Kurul toplantılarına en çok katılımın Damızlık Hayvan Yetiştiricileri Birliği (% 91.6) ve Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde (% 83.8) olduğu en az katılımın ise Hizmet Birliğinde (% 16.7) olduğu görölmektedir.

4.4.3 Üreticilerin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Nedenleri

Ortakların gerek kooperatif veya birlik yönetimi gerekse de kooperatif veya birlik faaliyetlerinin tamamının açıklandığı, Genel Kurul toplantılarına katılma düzeylerinin yüksekliği bu örgütlerin demokratik yönetildiğinin en önemli göstergelerinden biridir. Araştırma kapsamındaki üreticilerin toplantılara katılma nedenlerini tespit edebilmek için “Genel Kurul toplantılarına neden katılıyorsunuz ?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar Çizelge 10’da görölmektedir.

Çizelge 10 : Üreticilerin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Nedenleri

Genel Kurul Toplantılarına Katılma Nedenleri	Oran (%)
Örgütün çalışmalarını yakından izlemek için	55.9
Yönetime katılmak önemli olduğu için	10.9
Yönetim kuruluna etkin kişileri seçmek için	23.6
Diğer üreticilerle birlikte olmak için	7.3
Diğer	2.3
TOPLAM	100.0

Çizelge 10’dan da anlaşılacağı gibi üreticilerin % 55.9 gibi büyük bir kısmı örgütün çalışmalarını yakından izlemek için katılmıştır. Üreticiler, İkinci neden olarak yönetim kuruluna etkin kişileri seçmek için katıldım demişlerdir.

Genel kurula katılan ortakların daha çok genç kişilerden meydana geldiği gözlenmiştir. Bunu test edebilmek için yapılan anket çalışmasında ortaklara yaşları ve toplantılara katılma durumları da sorulmuş ve yaş ile toplantıya katılma durumları arasında khi-kare analizi yapılmıştır. Buna göre Çizelge 6.14’de bu durum gösterilmiştir.

Yapılan khi-kare analizinde üreticilerin yaşı ile toplantılara katılma düzeyleri arasında olumlu bir sonuç vardır. Hesaplanan khi-kare değeri % 5 düzeyinde önemlidir. Yaşları 20-30 arasında olanların toplantıya katılma düzeyi yaşları 41-50 ve üzerindekiyelerine göre daha fazladır.

Çizelge 11 : Üreticilerin Yaşı İle Toplantılara Katılma Düzeyi Arasındaki Khi-Kare Analizi

Test Edilen Özellik	Khi-Kare Tablo değeri	Khi-Kare değeri	Önem Düzeyi	Sonuç
Yaş- Ortakların Toplantıya Katılma Düzeyi	9.48	36.18	0.05	Önemli

4.4.5 Üreticilerin Toplantılarına Katılmama Nedenleri

Genel Kurula katılmak ne kadar önemli ise katılmama nedenleri de o derece önemli bir konudur. Katılmama nedenleri ve üreticilerin verdiği yanıtlar Çizelge 12’de gösterilmiştir.

Çizelge 12 : Üreticilerin Genel Kurul Toplantılarına Katılmama Nedenleri

Toplantılara Katılmama Nedenleri	Oran (%)
Mazeretim nedeni ile katılmadım	41.7
Üreticilere bir yarar sağlayamadığı için	8.3
Toplantılar sıkıcı olduğu için	10.4
Yönetim kuruluna genellikle aynı kişiler seçildiği için	12.5
Fikri yok	27.1
TOPLAM	100.0

Çizelge 12’de görüldüğü gibi üreticilerin % 41.7’lik gibi bir kısmı çeşitli mazeretleri nedeniyle toplantılara katılmamıştır. Bu neden kabul edilebilir bir nedendir. Üreticilere yarar sağlamadığı ve yönetim kuruluna genellikle aynı kişilerin seçildiği düşüncesinde olan üreticilerin oranlarının toplamının % 20’lerde kalması bölgede faaliyet gösteren üretici örgütleri için iyi bir göstergedir.

4.5 Üretici Örgütleri Tarafından Üreticilere Verilen Hizmetler ve Bu Hizmetlerin Üreticiler Açısından Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında yer alan 6 adet üretici örgütü, tarımsal alanda pek çok faaliyette bulunarak üreticilere hizmet vermektedir. Bu hizmetleri ürün alımı, işleme, girdi ve kredi temini, piyasayı düzenleme ve teknik bilgi ve eğitim çalışmaları gibi konu başlıklarında toplayabiliriz. Üreticilere verilen bu hizmetlerin miktarı ve kalitesi üreticilerin bu örgütleri tercih etmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Araştırmanın bu bölümünde üretici örgütlerinin verdiği hizmetleri üreticilerin yeterli bulup bulmadığı ve en iyi hizmeti hangi örgütlerin verdiği gibi konular incelenmiştir.

Bu bölümde üreticilere “üyesi olduğunuz üretici örgütünün hizmetleri sizce yeterli mi ?, değilmi ?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya karşılık olarak verilen yanıtlar Çizelge 13’de gösterilmiştir.

Çizelge 13 : Üretici Örgütlerince Verilen Hizmetlerden Memnun Kalınma Düzeyi

KOOPERATİF / BİRLİK	Evet	Hayır
Tarım Kredi Koop.	34.5	65.5
Yağlı Tohumlar Koop.	32.3	67.7
Tarımsal Kalkınma Koop.	29.4	70.6
Pancar Koop.	37.5	62.5
Hizmet Birliği	9.1	90.9
Damızlık Hayvan Yetiştiriciler Birliği	83.3	16.7

Üreticiye en fazla hizmet veren (%83.3) üretici örgütü Damızlık Yetiştiriciler Birliğidir. Daha sonra pancar kooperatifi gelmektedir. Hizmetinden en az memnun olunan üretici örgütü ise Hizmet Birliğidir.

4.5.1 Ekonomik Güç ve Üreticiye Hizmet Açısından Üretici Örgütlerinin Değerlendirilmesi

Üretici örgütlerinin ekonomik açıdan güçlü olması, üreticiye daha fazla hizmet vermesi için önemli bir faktördür. Üreticilerde bu örgütleri ekonomik açıdan güçlü hissederlerse kendi örgütlerine daha fazla sahip çıkıp güvenirlenir. Trakya'daki üretici örgütlerinin ekonomik açıdan ve üreticiye hizmet verme açısından üreticiler gözüyle nasıl görüldüğünü tespit edebilmek için üreticilere "ekonomik güç ve size hizmet açısından örgütleri değerlendiriniz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 14'de gösterilmiştir.

Çizelge 14 : Ekonomik Güç ve Hizmet Açısından Üretici Örgütlerinin Değerlendirilmesi (%)

KOOPERATİF / BİRLİK	Çok güçlü	Güçlü	Az güçlü	Güçsüz
Tarım Kredi Koop.	19.6	53.6	21.4	5.4
Yağlı Tohumlar Koop.	10.8	41.5	32.3	15.4
Tarımsal Kalkınma Koop.	3.1	21.9	59.3	15.7
Pancar Koop.	28.0	40.0	24.0	8.0
Hizmet Birliği	25.0	25.0	50.0	-
Damızlık Hayvan Yetiştiriciler Birliği	25.0	16.7	58.3	-

Çizelge 14'den de anlaşılacağı gibi, üreticiler tarafından güçsüz görülen üretici örgütleri Tarımsal Kalkınma ve Tarım Satış Kooperatifleridir. Ancak bu örgütlerin güçsüz görülme oranları çok düşüktür. Üreticiler tarafından en güçlü görülen üretici örgütü ise Pancar kooperatifleridir.

Üreticilere "üyesi olduğunuz üretici örgütü gelirinizi yükseltiyormu?" şeklinde bir soru da bu yukarıdaki soruya paralel olarak sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 15'de gösterilmiştir.

Çizelge 15 : Üye Olunan Üretici Örgütünün Üretici Gelirine Etkisi

KOOPERATİF / BİRLİK	Evet	Hayır	Fikri yok
Tarım Kredi Koop.	50.9	43.6	5.5
Yağlı Tohumlar Koop.	53.8	41.5	4.7
Tarımsal Kalkınma Koop.	58.3	27.8	13.9
Pancar Koop.	51.3	29.6	19.1
Hizmet Birliği	50.0	28.6	22.4
Damızlık Hayvan Yetiştiriciler Birliği	71.4	7.1	21.6

Çizelge 15'den de anlaşılacağı gibi üreticiler gelirlerine en fazla katkıda bulunan üretici örgütü olarak Damızlık Yetiştiriciler Birliğini görmektedirler. En az katkıda bulunan üretici örgütü de Tarım Kredi Kooperatifleri görülmektedir. Üretici gelirini yükseltmenin nasıl olduğu da üretici örgütlerine göre sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar da Çizelge 16'da açıklanmıştır.

Çizelge 16 : Üretici Örgütlerinin Ortak Gelirlerine Etkisi

Tarım Kredi Koop.: Girdi temini ve kredi sağlama
Yağlı Toh. Koop. : Ürün alımı ve fiyat belirleme, ürüne karşılık tarımsal girdi temini
Tarımsal Kalkınma Koop. : Ürün alımı (genellikle süt), temel gıda ve girdi temini
Pancar Koop. : Girdi temini (yem, melas, gübre, z.ilaç, ekipman temini)
Hizmet Birliği : Fiyat belirleyerek (süt fiyatı) piyasa fiyatlarını düzenleme, köylere yardım.
Damızlık Hayvan Yet. Birliği : Damızlık düve satışı, veteriner hizmetleri, ucuz girdi

4.5.2 Üretici Örgütü Hizmetlerinden Yararlanılan Kişi ve Kurumlar

Bu şekilde bir konunun üreticiye sorulma nedeni, üretici örgütlerinin üreticiler arasında bir ayırım yapıp yapmadığıdır. Bu amaçla üreticilere "üyesi olduğunuz örgüt hizmetlerinden en çok kimler faydalaniyor?" şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 17'de gösterilmiştir.

Çizelge 17 : Üye Olunan Üretici Örgütünün Hizmetlerinden Ençok Yararlananlar

KOOPERATİF / BİRLİK	Tüm Üyeler	Belli kişi ve/ veya gruplar	Büyük çiftçiler
Tarım Kredi Koop.	72.2	11.1	16.7
Yağlı Tohumlar Koop.	66.7	13.6	19.7
Tarımsal Kalkınma Koop.	96.6	3.4	-
Pancar Koop.	88.9	11.1	-
Hizmet Birliği	91.7	8.3	-
Damızlık Hayvan Yet. Birliği	100.0	-	-

Çizelge 17'den de anlaşılacağı gibi anket uygulanan üreticilerin büyük çoğunluğu üretici örgütlerinin tüm üyelere hizmet verdiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Ancak Tarım Kredi ve Yağlı Tohumlar Kooperatiflerine ortak olan üreticilerin bir kısmı (% 15-20) bu kooperatiflerin büyük çiftçilere daha fazla hizmet verdiğinden yakınmaktadır.

4.5.3 Üretici Örgütleri İle Rekabet eden Kişi veya Kurumlar

Araştırma kapsamındaki üretici örgütlerine rakip olan birçok özel firma ve kuruluş bulunmaktadır. Bu kurumların bulunması aslında piyasada bir ölçüde serbest rekabeti de sağladığından üreticiler açısından olumludur. Ancak bu firmaların, üretici örgütlerinin sağladığı avantajları sağlaması oldukça zordur.

Hizmet veren üretici örgütlerinde hizmetlerin aksamaması yönünden rekabet eden kurumların bulunup bulunmadığını tespit edebilmek için üreticilere “üyesi olduğunuz örgüt ile rekabet eden kişiler veya kurumlar var mıdır?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya karşılık verilen yanıtlar Çizelge 18'de gösterilmiştir.

Çizelge 18 : Üye Olunan Üretici Örgütü İle Rekabet Eden Kurumun Bulunup Bulunmaması

KOOPERATİF / BİRLİK	Evet	Hayır
Tarım Kredi Koop.	39.7	60.3
Yağlı Tohumlar Koop.	60.0	40.0
Tarımsal Kalkınma Koop.	48.6	51.4
Pancar Koop.	41.7	58.3
Hizmet Birliği	66.7	33.3
Damızlık Hayvan Yetiştiriciler Birliği	33.3	66.7

Çizelge 18'de de görüldüğü gibi üretici örgütleri ile piyasa koşullarında rekabet eden kurumlardan en fazla etkilenen Hizmet Birliği ve Yağlı Tohumlara ortak olmuş üreticilerdir.

6.SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan bu araştırmada tüm örgütlenme biçimlerine değinilmiş, Trakya'da hatta Türkiye'deki örgütlerin durumları ve üreticilerin bu örgütleri nasıl gördüğü çeşitli bulgularla açıklanmıştır. İsimleri ve faaliyet alanları farklı da olsa üretici örgütlerinin tümü üreticilerin ekonomik çıkarlarını korumak için kurulmuştur. Üretici örgütlerinin tümü amaç bakımından ortak bir noktada buluşmalarına rağmen organizasyon yapıları farklıdır.

Kooperatifler, hizmet birlikleri, damızlık yetiştirme birlikleri ve üretici birliklerinin organizasyon yapıları oldukça farklılıklar göstermektedir. En önemlisi de üreticilerin bu organizasyonda nasıl bir rol aldığıdır. Tarım kooperatifleri ile bunların dışında kalan organizasyonlar(birlikler) üreticiler arasında çıkar çatışmasına yol açacak örgütlenme biçimlerini kullanmamalıdır. Yeni örgütlenmeler yeni sorunlara yol açacağından varolan kurumların daha etkili ve etkin hale getirilmesi başarıya ulaşmada önemli rol oynayacaktır. Bu yüzden duplikasyonlara yol açacak yeni üretici örgütleri açmak suretiyle hizmetleri verimsizleştirmemek ve kooperatiflerle birliklerin yarışmasına izin vermemek gerekir. Özellikle ülkemizde görülen bu tip ikilem

kooperatifçilik hareketinin gelişmesine olumsuz etki yapmakta, bu durum üretici örgütlerinin güçlenmesini engellemektedir.

Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelerine göre çalıştırmak gerekir. Bitkisel ve hayvansal üretimi geliştirmek için ihtiyaç duyulan köylerimizde tek amaçlı demokratik kooperatifler kurmak ve bunları önce bölge birlikleri çatısı altında toplamak, daha sonraki aşamada ise bölge kooperatiflerini merkez birliği altında toplamak yoluna gidilmelidir.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası, topluluğa dahil ülkelerdeki gönüllü ve demokratik üretici gruplarını desteklenmesini öngörmektedir.

Ülkemizde son yıllarda sayıca artan ve hızla gelişen başka birlikler de bulunmaktadır. Aslında "birlik", kooperatif, şirket, dernek, vakıf gibi yerel ya da birim örgüt anlamında kullanılmaktadır. Oysa birlik denilince kooperatif, şirket vb., yerel örgütlerin biraraya gelerek kurdukları bir üst örgüt, yani merkez birliği aklı gelmektedir. Bu nedenle hizmet birlikleri, üretici birlikleri ve yetiştirici birliklerinin hukuki açıdan nasıl örgütler oldukları konusunda yasal boşluklar bulunmaktadır.

Birliklerin vergilendirilmesi açısından bu boşluklar ileride ciddi sorunlar yaratabilir. Köylere hizmet götürme birliklerinin yeniden yapılanması, yönetimlerinin demokratikleşmesi ve birliklerin üreticilere devredilmesi gerekir. Kamu yöneticilerinin görevi kamu kurumlarının yönetimi olduğundan, ekonomik faaliyette bulunan bu birliklerin yönetimlerinde görev almaları doğru değildir. Ayrıca kaymakam, daire müdürleri vb., kamu görevlilerinin görev yerlerinin değişmesi de profesyonel yöneticiler tarafından işletilmesi gereken birlik işletmeleri açısından bir dezavantajdır. Hizmet birlikleri köylerdeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinin ilçelerdeki üst örgütleri haline getirilebilir. Ancak bunun için hukuki açıdan iyi bir inceleme yapmak gerekecektir. Bir başka çözüm bunların tasfiye edilip mallarının illerdeki tarımsal kalkınma kooperatif birliklerine devredilmesidir. Hizmet birliklerinin gelecekte şirketleşme tehlikesi de mevcuttur. Bu takdirde birlikler üreticilere değil, şirket sahiplerine hizmet edecektir.

Sonuç olarak, üretici örgütleri şu anda Türkiye tarımında üreticilerin sadece tarımsal faaliyetlerini sürdürebilmeleri için destek yapabilmektedirler. Ancak üreticilerin global rekabet ortamında ticari bir tarım yapmaları için bu örgütlerin daha demokratik hale getirilmeleri ve sadece ekonomik yönden devletçe desteklemeleri gerekir.